

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (experimental research) ซึ่งดำเนินการทดลองโดยใช้การวิจัยแบบกลุ่มตัวอย่างเดี่ยว (single subject design) มุ่งเน้นเพื่อศึกษาผลของการให้การศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers ที่มีต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และความเข้มแข็งทางจิตใจของเด็กด้อยโอกาส โดยกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ คือ เด็กด้อยโอกาสจากมูลนิธิธินกมัย จังหวัดเชียงใหม่โดยใช้การคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ซึ่งจะพิจารณาจากคะแนนความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และความเข้มแข็งทางจิตใจต่ำกว่าค่าเฉลี่ย และมีความสมัครใจที่จะเข้าร่วมกระบวนการศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers จำนวน 5 คน แล้วนำมาวิเคราะห์ผลด้วยวิธีการทางสถิติ

สรุปผลการวิจัย

กลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วมการศึกษแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers ทั้ง 5 คน มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และ ความเข้มแข็งทางจิตใจ เพิ่มขึ้นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการวิจัยในข้างต้น ทำให้ได้ข้อสรุปว่าการศึกษแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers นี้ มีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และ ความเข้มแข็งทางจิตใจโดยช่วยให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และ ความเข้มแข็งทางจิตใจเพิ่มมากขึ้น โดยในการอภิปรายครั้งนี้ผู้วิจัยจะขออภิปรายแยกเป็น 2 ส่วน คือ

1. ผลของการศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers ที่มีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

จากผลการทดลอง พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วมการศึกษแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ว่า หลังการทดลอง เด็กด้อยโอกาสที่เข้าร่วมการศึกษแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers มีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง

ในระดับที่สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองแสดงให้เห็นการปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers สามารถช่วยพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของกลุ่มตัวอย่างได้ (ดังภาพ 2 , ตาราง 3 และตาราง 4) เนื่องจากกระบวนการปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers นี้ เน้นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้ให้การศึกษา และผู้เข้ารับการปรึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อสร้างบรรยากาศแห่งการยอมรับ บรรยากาศแห่งความปลอดภัย ที่ปราศจากการประเมิน การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers ในการวิจัยครั้งนี้ ช่วยให้กลุ่มตัวอย่างรู้สึกว่าคุณค่า ได้รับการยอมรับ และความเข้าใจ ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างสามารถยอมรับตนเอง รวมไปถึงทำให้กลุ่มตัวอย่างเข้าใจตนเอง และ มีความเชื่อมั่นในตนเองสูงขึ้น ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างสามารถพัฒนาศักยภาพแห่งตนได้อย่างเหมาะสม

จากการให้การศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางนี้ทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดความรู้สึกเชื่อมั่นในตนเองว่าตนมีความสามารถ มีความสำคัญ และมีคุณค่า ซึ่งจะเห็นได้จากบทสนทนาต่อไปนี้ “หนูคิดว่าในอนาคตอาจจะมีอะไรดีๆ รออยู่ มันอาจจะยังไม่เกิดตอนนี้แต่หนูคิดว่าอีกหน่อยก็จะต้องมี (ยิ้ม)” (จันทร์, บทสนทนา) จะเห็นได้ว่าจันทร์นั้นมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง มีความเชื่อมั่นในตนเองว่าในอนาคตจะมีเรื่องดี ๆ รอตนอยู่ เช่นเดียวกับป่านที่กล่าวว่า “บางทีอยู่ที่โรงเรียนก็น้อยใจบ้าง เพราะบางคนเขาก็แบบอยู่มูลนิธิเด็กกำพร้า เขาก็เก็บมาคิด เด็กกำพร้าเธอ ก็ไม่ใช่ซะทีเดียวนะ เรายังมีครอบครัวอยู่ ซึ่งมันยังดีกว่าบางคนที่ไม่มียะ” และ “เรื่องเกรดค่ะ ผลเกรดออกมาค่อนข้างดีทั้ง ๆ ที่เมื่อก่อน หนูไม่เก่งเลย เป็นเด็กที่ด้อยที่สุดในห้อง แทบจะ ไม่มีเพื่อนเลย แต่ตอนนี้กลับมาเป็นคนที่เรียนดีอันดับต้น ๆ ของห้อง หนูก็ภูมิใจในความพยายามของตัวเองตอนนี้” (ป่าน, บทสนทนา) จากบทสนทนาในข้างต้นแสดงให้เห็นถึงสามารถในการยอมรับตนเองของป่านที่ยอมรับในสิ่งที่ตนเป็นอยู่ อีกทั้งเชื่อในความสามารถของตนเองในเรื่องการพัฒนาตนอีกด้วย นอกจากนี้จะเห็นได้จากคำกล่าวของมินเช่นกัน “หนูก็เพิ่งมารู้เหมือนกันว่าตัวเองต้องการอะไร หนูชอบคอมฯ หนูอยากลองโปรแกรมเป็น เขียน โปรแกรมเป็น หนูคิดว่าถ้าเรียนในสิ่งที่หนูชอบก็ไม่น่าเหนื่อยค่ะ” (มิน, บทสนทนา) จะเห็นได้ว่ามินเข้าใจในตนเอง เข้าใจในสิ่งที่ตนเองต้องการ อีกทั้งยังมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง รวมไปถึงเชื่อมั่นในความสามารถของตนอย่างเห็นได้ชัด นอกจากนี้ความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองยังส่งผลถึงทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ตลอดไปจนถึงการยอมรับตนเอง และการยอมรับผู้อื่นด้วยซึ่งจะเห็นได้จากบทสนทนาดังต่อไปนี้ “หนูรู้สึกว่าพูดเยอะขึ้น กล้าขึ้น” (มิน, บทสนทนา) จะเห็นได้ว่ามินมีความมั่นใจในตนเองมากขึ้นจากคำกล่าวข้างต้น มีทัศนคติที่ดีต่อตนเองมากขึ้นจากเดิม นอกจากนี้ยังแสดงถึงการยอมรับผู้อื่นมากขึ้นจากคำกล่าวต่อไปนี้ “หนูก็น่าจะเก่งพอตัวอะไรอย่างนี้อะค่ะ เพราะอยู่ที่นี้หนูก็เรียนภาษาอังกฤษใช้ได้ แต่ไปอยู่ที่นั่นจริงหนูฟังมากเพราะเด็กที่นั่นภาษาอังกฤษเก่งมาก จนเด็กในเมืองอย่างเราแพ้ไปเลย (หัวเราะ)” (ส้ม, บท

สนทนา) การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers นับว่ามีส่วนสำคัญอย่างยิ่งที่จะช่วยเหลือให้กลุ่มตัวอย่างได้พัฒนาศักยภาพของตนให้อยู่ในระดับสูงสุด ทั้งในแง่ต่อตนเองและรอบข้าง อีกทั้งยังช่วยให้กลุ่มตัวอย่างได้เข้าใจตนเองและผู้อื่นมากขึ้นช่วยพัฒนาศักยภาพและทักษะความเข้มแข็งของแต่ละบุคคล โดยอาศัยสัมพันธภาพที่ดีระหว่างผู้ให้การศึกษาและผู้เข้ารับการปรึกษา ด้วยเหตุนี้เองผู้วิจัยจึงเน้นการสร้างสัมพันธภาพระหว่างผู้วิจัย และกลุ่มตัวอย่าง อีกทั้งผู้วิจัยยังเน้นความจริงแท้ (genuineness) เนื่องจากผู้วิจัยแสดงออกถึงความคิด ความรู้สึกตามความเป็นจริง ไม่มีการบิดเบือน หรือ ซ่อนเร้น ไม่ว่าจะเป็นทางลบ หรือ ทางบวกก็ตาม ให้กลุ่มตัวอย่างได้รับรู้ ซึ่งเป็นผลให้กลุ่มตัวอย่างกล้าเปิดเผยความรู้สึกของตนเองโดยไม่บิดเบือน หรือซ่อนเร้น มีความสอดคล้องในตนเองมากขึ้น

อีกทั้งผู้วิจัยยังมีการมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (empathic understanding) ซึ่งหมายถึงผู้วิจัยจะเข้าไปอยู่ในโลกส่วนตัวของกลุ่มตัวอย่าง ตามที่กลุ่มตัวอย่างเห็น สัมผัสกับประสบการณ์ของกลุ่มตัวอย่างอย่างลึกซึ้งให้มากที่สุด อีกทั้งมีความเข้าใจต่อกลุ่มตัวอย่างด้วยคุณสมบัตินี้เอง Burk & Steffire (1979) ได้อธิบายไว้ว่าการมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้งจะส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างเข้าถึงประสบการณ์ของตนมากขึ้น เกิดความเข้าใจตนเอง อีกทั้งทำให้ตระหนักถึงปัญหา และ เริ่มที่จะเปลี่ยนแปลงพัฒนาตนไปในทิศทางบวกมากขึ้น นอกจากนี้ยังกล่าวไว้ว่าการยอมรับทางบวกอย่างไม่มีเงื่อนไข (unconditional positive regard) เป็นตัวแปรที่สำคัญที่สุด เนื่องจากการเด็กด้อยโอกาส มักจะมีประสบการณ์ทางลบ ไม่ว่าจะเป็นการขาดความรัก ความอบอุ่น ขาดการยอมรับ นับถือจากผู้อื่น ซึ่งประสบการณ์ทางลบนี้จะกำหนดความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนขึ้นมา (self-concept) ประสบการณ์ด้านลบนี้เองทำให้กลุ่มตัวอย่างลดคุณค่าและความนับถือตนเองลง ซึ่งยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไข นั่นคือ การที่ผู้วิจัยมีความสนใจ ใส่ใจ รวมไปถึงให้ความรัก และการยอมรับแก่กลุ่มตัวอย่างถึงแม้กลุ่มตัวอย่างจะมีทัศนคติหรือความรู้สึกแตกต่างไปจากผู้วิจัยก็ตาม การยอมรับอย่างไม่มีเงื่อนไขของตัวผู้วิจัยเองซึ่งจะช่วยทำให้กลุ่มตัวอย่างมีความคิดรวบยอดเกี่ยวกับตนเองในทางบวกเพิ่มขึ้น เริ่มมีประสบการณ์มองเห็นคุณค่าของตนเอง เพิ่มการยอมรับตนเอง ลดการป้องกันตนเอง พร้อมจะเปิดรับประสบการณ์อย่างเต็มที่ พร้อมทั้งจะใช้ศักยภาพของตนตามที่ถนัด รวมไปถึงมีการยอมรับตนเอง และ ผู้อื่นอย่างไม่มีเงื่อนไข ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ Sasser (1996) ซึ่งได้ทำการศึกษาถึงผลของกระบวนการปรึกษาที่มีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองของนักเรียนกลุ่มเสี่ยง ซึ่งพบว่านักเรียนกลุ่มเสี่ยงที่เข้ารับการทดลองมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองเพิ่มขึ้นจากเดิมอีกด้วย จะเห็นได้ว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองนั้นมีความสำคัญต่อการพัฒนาศักยภาพของบุคคล ทำให้บุคคลสามารถยอมรับตนเองเข้าใจตนเอง รวมไปถึงมีทัศนคติที่ดีต่อตนเอง ตลอดไปจนถึงผู้อื่นด้วย

และ การให้การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers สามารถพัฒนาและส่งเสริมตัวแปรนี้ให้เพิ่มขึ้นได้

2. ผลของการปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers ที่มีผลต่อความเข้มแข็งทางจิตใจ

จากผลการทดลองพบว่ากลุ่มตัวอย่างที่ได้เข้าร่วมการปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers มีความเข้มแข็งทางจิตใจสูงขึ้นกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .001 ซึ่งสอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัยที่ว่า หลังการทดลอง เด็กค้อยโอกาสที่เข้าร่วมการปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers มีความเข้มแข็งทางจิตใจในระดับที่สูงขึ้นกว่าก่อนการทดลอง แสดงให้เห็นว่าการปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers สามารถพัฒนาให้กลุ่มตัวอย่างมีความเข้มแข็งทางจิตใจเพิ่มขึ้นได้หลังจากการทดลอง (ดังภาพ 3 , ตาราง 4 และ ตาราง 5) เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างมีระดับความเข้มแข็งทางจิตใจค่อนข้างต่ำเห็นได้จากการที่กลุ่มตัวอย่างมักจะสนทนถึงการที่จะต้องเผชิญชีวิต รู้สึกเหนื่อยหน่ายในการต่อสู้กับอุปสรรคในชีวิต เช่น จันทร์ก็ได้ยอมรับว่าช่วงนี้ตนอารมณ์แปรปรวนบ่อย เศร้าเสียใจ เศร้าใจ เศร้าใจ เศร้าใจ บางทีก็รู้สึกท้อแท้แล้วไม่เอาอีกแล้วจึงทำให้ไม่มั่นใจ ซึ่งบางทีก็ทำให้เหนื่อยใจ เพราะต้องใช้ชีวิตกับสิ่งที่ต้องตะเกียกตะกายไปตลอดชีวิตหรือเปล่าก็ไม่ทราบ ไม่รู้อนาคตว่าจะเกิดอะไรขึ้น แสดงให้เห็นถึงความท้อแท้และหมดกำลังใจในการใช้ชีวิต เช่นเดียวกับ ป่านที่บอกกับผู้วิจัยว่า ยอมรับว่าช่วงนี้เครียดมาก เคยมีความคิดอยากฆ่าตัวตายแวบขึ้นมาในสมอง รู้สึกว่างานเยอะ ขณะตอนนี้ยังเยอะขนาดนี้แล้วอีกหน่อยจะขนาดไหน แล้วจะต้องเผชิญชีวิตไปอีกเท่าไรจนกว่าตนจะตาย นอกจากนี้ยังเสริมอีกว่า “ซีเกียจะเผชิญแล้ว” ป่านก็ยอมรับว่าเวลาเครียดจัด ๆ มักคิดแบบนั้น ซึ่งกระบวนการปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers ในการวิจัยครั้งนี้ ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างมีความสามารถ หรือศักยภาพในการปรับตัว รวมไปถึงการตอบสนองทางบวกในการเผชิญปัญหาและอุปสรรค ในสถานการณ์ที่เลวร้าย จนทำให้เป็นบุคคลที่สามารถปรับตัวได้อย่างเหมาะสมสามารถกลับคืนสู่สภาพที่มีความมั่นคงทางจิตใจได้อย่างรวดเร็ว ซึ่งจะเห็นถึงความเปลี่ยนแปลงนี้ได้จากบทสนทนาของป่านที่เล่าถึงวิธีการที่ตนใช้เวลาเกิดปัญหา “หนูก็คิดว่าปัญหาต่างๆที่เข้ามามันเหมือนการทดสอบความอดทนของเรา แล้วหนูก็คิดว่าถ้าหากหนูผ่านมันไปได้แล้วกลับไปย้อนดูหนูจะภูมิใจกับมัน และถ้าหากมีเหตุการณ์อะไรอีกที่จะเกิดขึ้นข้างหน้า ความอดทนนี้จะอยู่กับตัวหนู แล้วหนูก็จะผ่านมันไปได้อีก” (ป่าน, บทสนทนา) จากบทสนทนาข้างต้นจะเห็นถึงการตอบสนองทางบวกต่อปัญหา และอุปสรรคที่เกิดขึ้นในชีวิตของป่าน นอกจากนี้ยังแสดงถึงความมั่นคงในจิตใจในขณะที่เกิดปัญหา

ซึ่งความเข้มแข็งทางจิตใจของกลุ่มตัวอย่างได้ปรากฏในบทสนทนาต่อไปนี้ จันทร์ได้บอกกับผู้วิจัยว่าหากคุณสามารถผ่านช่วงเวลาเลวร้ายไปได้ก็อาจจะดีขึ้น แสดงถึงการตอบสนองทางบวกต่อปัญหาไม่ว่าจะเจอปัญหาอะไรจันทร์ก็เชื่อว่าตนผ่านไปได้ รวมถึงมีพื้นที่แสดงถึงทัศนคติที่ไม่ย่อท้อหากเจออุปสรรคซึ่งจะสังเกตได้จากบทสนทนาต่อไปนี้ “หนูเป็นคนแบบถ้าเวลาทำอะไรก็จะทำงานกว่าจะได้ ไม่สนว่าวิธีทำนั้นผิดหรือถูกไหม แต่ก็ขอให้ผลออกมา จะได้แก้ไข และเราจะได้ว่าเราทำได้ด้วยตัวเองได้” จากบทสนทนาในเบื้องต้นจะเห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างมีความเข้มแข็งทางจิตใจสูงขึ้นจากเดิม การให้การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้กลุ่มตัวอย่างสามารถพัฒนาทักษะความเข้มแข็งทางจิตใจเพื่อเผชิญภาวะอยากลำบากได้ เนื่องจากการมีความเข้าใจอย่างลึกซึ้ง (unconditional positive regard) ของผู้วิจัย คือการใส่ใจในทางบวกต่อกลุ่มตัวอย่าง ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างสามารถเข้ากับคนรอบข้างได้ง่ายปรับตัวได้ง่าย ซึ่งโดยปกติแล้วเด็กมักจะไม่มีความผูกพันใกล้ชิดกับผู้เลี้ยงดูหรือผู้ใหญ่ที่เป็นบุคคลสำคัญในชีวิต การที่ผู้วิจัยแสดงความใส่ใจจะทำให้กลุ่มตัวอย่างมีข้อมูลป้อนกลับในทางบวกเพิ่มประสิทธิภาพในการรับรู้ตนเอง และมีทักษะในการเผชิญปัญหา (Werner, 1989, as cited in Christainsen and Christainsen, 1997) ซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ พชรินทร์ อรุณเรือง (2545) ได้ทำการศึกษาการปรึกษาเชิงจิตวิทยาแบบกลุ่มที่มีผลต่อความเข้มแข็งทางจิตใจในวัยรุ่นซึ่งได้พบว่ากลุ่มตัวอย่างที่เข้ารับการปรึกษามีความเข้มแข็งทางจิตใจเพิ่มสูงขึ้นกว่าก่อนเข้ารับการปรึกษา จากเห็นได้ว่าความเข้มแข็งทางจิตใจเป็นตัวแปรสำคัญที่ซึ่งสามารถพัฒนาได้โดยการให้การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers เนื่องจากความเข้มแข็งทางจิตใจเป็นทักษะที่บุคคลใช้เมื่อเผชิญปัญหาทำให้บุคคลสามารถผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ไปได้

ไม่เพียงแต่ผลการวิจัยทั้ง 2 ข้อสอดคล้องกับสมมติฐานเท่านั้น ยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ Buckner, Mezzacappa & Beardslee (2003) ที่ได้ทำการศึกษาความเข้มแข็งทางจิตใจในเด็กนักเรียน ซึ่งจากผลการศึกษาแสดงให้เห็นว่า เด็กที่มีระดับความเข้มแข็งทางจิตใจสูง มักจะมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเองสูงตามไปด้วย อาจจะเป็นไปได้ว่าความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และความเข้มแข็งทางจิตใจมีความเกี่ยวข้องกันเมื่อการให้การปรึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers มีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง ก็จะมีผลต่อความเข้มแข็งทางจิตใจด้วย ซึ่งเป็นสิ่งที่ควรที่จะพัฒนาและส่งเสริมให้เด็กค่อยๆ โอกาสมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และความเข้มแข็งทางจิตใจ เพราะจะทำให้เด็กค่อยๆ โอกาสมีการยอมรับตนเอง เชื่อในความสามารถในตน อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือป้องกันในการเผชิญปัญหาได้ ส่งผลให้เด็กค่อยๆ โอกาสสามารถพัฒนาศักยภาพแห่งตนได้อย่างเหมาะสมในฐานะที่เด็กเป็นทรัพยากรสำคัญของประเทศชาติ การส่งเสริมให้เด็กสามารถเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพ มีสุขภาพกายและใจที่แข็งแรง รวมไปถึงมีพัฒนาการที่

เหมาะสม ถือเป็นสิ่งที่จำเป็นอย่างยิ่งในการพัฒนาประเทศชาติให้เจริญก้าวหน้าอย่างมั่นคงและยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

1. การศึกษาแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers นั้นมีผลต่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และ ความเข้มแข็งทางจิตใจ ผู้ดูแลสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาให้เด็กค่อยโอกาสมีความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และ ความเข้มแข็งทางจิตใจเพิ่มขึ้นได้
2. ควรพัฒนาบุคลากร เช่น ผู้ดูแล หรือ ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง ให้สามารถให้การศึกษแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers เพื่อจะได้สามารถพัฒนาความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และ ความเข้มแข็งทางจิตใจในเด็กค่อยโอกาสได้
3. นอกจากนี้ควรมีกิจกรรมต่างๆ เพื่อพัฒนาด้านจิตใจเสริมขึ้นมาควบคู่ไปกับการให้การศึกษาด้วย รวมไปถึงสวัสดิการต่างๆ เช่น ทุนการศึกษา เนื่องจากเด็กค่อยโอกาสขาดทุนทรัพย์ทางการศึกษาเป็นอย่างมากซึ่งบางคนมีแนวโน้มที่จะต้องออกจากโรงเรียนเพราะไม่มีทุนในการศึกษา หรือ อาจจะไม่มีโอกาสในการเรียนระดับชั้นพื้นฐานเลย เป็นต้น
4. สถานที่ในการให้การศึกษานั้นเป็นปัจจัยสำคัญต่อการให้การศึกษานั้น ดังนั้นควรมีห้องที่เหมาะสม มีความเป็นส่วนตัว เป็นสัดส่วน มีอาคารถ่ายเทที่ใช้ไว้สำหรับการให้การศึกษโดยเฉพาะ

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

1. ผู้ที่จะศึกษาวิจัยเกี่ยวกับการพัฒนาเด็กค่อยโอกาสให้เกิดความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และ ความเข้มแข็งทางจิตใจ อาจจำเป็นที่จะต้องเพิ่มเติม หรือ ลดลงในเรื่องระยะเวลาของการศึกษา เนื่องจากการรับรู้ของเด็กแต่ละคนแตกต่างกันไปดังนั้นระยะเวลาในการศึกษาอาจจะยืดหยุ่นและปรับเปลี่ยนได้ให้เหมาะสมกับศักยภาพของเด็กแต่ละคน
2. การให้การศึกษแบบบุคคลเป็นศูนย์กลางตามแนวคิดของ Rogers อาจจะนำไปใช้เสริมสร้างคุณลักษณะทางจิตวิทยาอื่นๆที่จะทำให้กลุ่มตัวอย่างเกิดการพัฒนาศักยภาพได้มากขึ้น
3. ควรมีการศึกษาวิจัยเพื่อความรู้สึกเห็นคุณค่าในตนเอง และ ความเข้มแข็งทางจิตใจในกลุ่มตัวอย่างอื่นที่มีความเสี่ยงหรือมีปัญหาทางด้านพฤติกรรม